

позиція Ю. О. Заїки, який пропонує поширити правила ст. 1259 ЦКУ і на відповідні односторонні правочини [5], якщо заінтересований спадкоємець (у тому числі, наприклад, опікун підопічного-спадкоємця) виявляє бажання змінити черговість і подає про це заяву з нотаріально засвідченим підписом.

Список бібліографічних посилань:

1. Вольман И. С. Опекa и попечительство. СПб.: Труд, 1913. 315 с.
2. Змирлов К. П. О праве опекуна отыскивать наследство в пользу безвестно отсутствующего. *Журнал гражданского и уголовного права*. 1888. Кн. 8. С. 20–25.
3. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права. М.: Изд-во АН СССР, 1953. 238 с.
4. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія та практика: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 496 с.
5. Заїка Ю. О. Реалізація принципу справедливості при зміні черговості спадкоємців за законом. *Юридична наука*. 2011. № 2. С. 38–44.
6. Орзих Ю. Спадкування за законом: коментар до законодавства України. *Юридичний вісник*. 2013. № 2.

Одержано 21.04.2017

УДК 346.2:347.191.6

Ліна Миколаївна Дорошенко,

доцент кафедри цивільного права і процесу

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВІДСУТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ВКАЗАНИМ ЇЇ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯМ

Кожна юридична особа має власні ознаки, які дозволяють її індивідуалізувати в цивільному обороті. Однією з таких ознак, які традиційно виділяють в цивілістиці як такі, що здатні відокремити юридичну особу від інших організацій, є її місцезнаходження.

В положеннях ч. 1 ст. 93 ЦК України закріплено визначення місцезнаходження юридичної особи, під яким слід розуміти фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку.

Визначення точного місцезнаходження юридичної особи важливо як для приватних осіб, так і для держави, оскільки воно пов'язане з можливостями здійснення контролю з боку державних органів, пред'явленням позовів, виконанням щодо нього зобов'язань і вирішенням багатьох інших питань. Фактичне місцезнаходження юридичної особи за вказаною нею адресою є одним з найбільш важливих факторів, що свідчать про дотримання суб'єктом цивільного обороту вимог законодавства, доказом його реальної роботи, а не фіктивності.

Крім того, відомості про місцезнаходження юридичної особи є в переліку обов'язкових відомостей, які містяться ЄДР (абз. 10 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»). Також згідно п. 2 ч. 4 ст. 17 цього Закону для державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР, у тому числі змін до установчих документів юридичної особи, подаються, крім заяви про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну

особу, що містяться в ЄДР, також примірник оригіналу рішення уповноваженого органу управління юридичної особи про зміни, що вносяться до ЄДР, зокрема, і про здійснення зв'язку з юридичною особою та про її місцезнаходження.

В п. 16.1.11 ст. 16 ПК України закріплено обов'язок платника податків повідомити контролюючі органи про зміну місцезнаходження юридичної особи. Тобто законодавством передбачені необхідність надання відомостей відповідним державним органам щодо місцезнаходження юридичної особи, а у разі його зміни – обов'язок повідомлення їх про це.

Важливим є також той факт, що серед обов'язкових відомостей, що містяться в ЄДР та надаються у вигляді безоплатного доступу через портал електронних сервісів в одному ряду з такими важливими для суб'єктів цивільного обороту відомостями як відомості щодо наявності запису про державну реєстрацію припинення або перебування юридичної особи у стані припинення, видів діяльності, документів дозвоільного характеру та ліцензій, знаходяться і відомості про місцезнаходження (ст. 11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»). Тобто, будь-яка фізична або юридична особа може звернутися за цією інформацією про юридичну особу, яка її цікавить. І якщо така інформація не буде відповідати дійсності, то це може викликати сумніви в добросовісності майбутніх контрагентів і спричинити негативні наслідки для подальшого співробітництва. Як бачимо, надання достовірної інформації про своє місцезнаходження – це не лише інформація для органів державної влади, вона є доступною і важливою і для приватних учасників ринку.

Якщо є обов'язок надання вищезазначених відомостей, законодавством повинна бути передбачена і відповідальність за його недотримання. Дійсно, в попередній редакції Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» п. 6 ч. 2 ст. 38 передбачалась така підстава примусової ліквідації як наявність запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням. 13 грудня 2015 року прийнято нову редакцію цього закону. Необхідно зазначити, що чинна редакція Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» на відміну від попередньої редакції не передбачає не тільки такої підстави припинення юридичної особи як відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням, але і всіх інших підстав, перелік яких містився раніше у ст. 38.

ЦК України (окрім однієї підстави ліквідації юридичної особи за рішенням суду, яка закріплена в п. 2 ч. 1 ст. 110, а саме через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути) також не передбачає конкретних підстав для примусової ліквідації юридичних осіб.

Тобто склалася така ситуація, що обов'язок надання інформації про місцезнаходження юридичної особи є, однак ніяких санкцій за недотримання його законодавство не містить. Проаналізуємо, чи має місце аналогічна полярність законодавця до такого роду інформації в законодавстві інших країн.

Так, французьке законодавство встановлює жорсткі вимоги щодо інформації про припинення організаціями комерційної діяльності за вказаним місцезнаходженням. Відповідно до положень Декрету «Про торгові реєстри і реєстри компаній» (*Decret relative au registre du commerce et des societes*) юридична особа, зареєстрована в торговому реєстрі, зобов'язана подати заяву в суд про повне або часткове припинення комерційної діяльності навіть у відсутність рішення товариства про добровільну ліквідацію. Протягом місяця після цього слід подати заяву про виключення організації з торгового реєстру. Якщо цей обов'язок не виконано, суд має право покласти його на посадову особу організації. За невиконання припису суду на підставі ст. L123-4 Торгового кодексу Франції на правопорушника може бути накладений штраф. Коли суд отримує інформацію про те, що товариство припинило

діяльність за адресою, вказаною в торговому реєстрі, він направляє повідомлення про необхідність подати відповідну заяву до суду. У разі, якщо організація більше не знаходиться за вказаною адресою, суд вносить до торговельного реєстру запис про припинення діяльності. Якщо організація здійснює дії з припинення своєї діяльності у встановленому порядку, але не подає заяву про виключення з торгового реєстру, вона виключається судом після спливу одного року після внесення до реєстру запису про припинення діяльності. Якщо ж після отримання судом відповіді, що організація за вказаною адресою відсутня, положення не приведено у відповідність з законом, суд виключає її з торгового реєстру після закінчення трьох місяців з дати внесення до реєстру відомостей про припинення діяльності.

Відповідно до законодавством РФ, якщо адреса, що внесена в ЄДРЮО, змінюється, компанія протягом трьох робочих днів з моменту такої зміни зобов'язана повідомити про це реєструючий орган за місцем свого знаходження (п. 5 ст. 5 Федерального закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб і індивідуальних підприємців»). За порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, що виражається у неподанні, несвоєчасному поданні або поданні недостовірних відомостей про юридичну особу реєстратору, якщо таке передбачено законом, ч. 3 ст. 14.25 КоАП РФ встановлено адміністративний штраф для посадових осіб. Крім того, наслідком подібних дій (бездіяльності) може бути примусова ліквідація юридичної особи. Так, ФПС РФ у листі від 25.06.14 № СА-4-14/12088 звертає увагу, що подавати позов про ліквідацію має сенс, якщо мають місце наступні обставини: 1) є інформація про те, що зв'язок з юридичною особою за адресою, зазначеною в ЄДРЮО, неможливий – представники компанії за адресою не розташовуються і кореспонденція повертається; 2) на адресу організації надсилався повідомлення про необхідність подання достовірних відомостей про адресу. Причому, повідомлення відправлялося на адресу засновників та осіб, уповноважених діяти від імені компанії без доручення. Якщо орган, що реєструє, податкова інспекція мають інформації про те, що зв'язок з юридичною особою за адресою, зазначеною в ЄДРЮО, неможливий, представники організації за адресою не розташовуються, кореспонденція повертається з позначкою «організація вибула», «за закінченням терміну зберігання» і т. п., реєстратор направляє юридичній особі (в тому числі на адресу її засновників (учасників) та особи, що має право діяти від імені юрособи без довіреності) повідомлення про необхідність подання у реєструючий орган достовірних відомостей про її адресу. У разі неподання таких відомостей у розумний строк реєстратор може звернутися до суду з вимогою про ліквідацію організації (п. 2 ст. 61 ЦК РФ, п. 2 ст. 25 Федерального закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб і індивідуальних підприємців»).

Аналогічних прикладів положень зарубіжного законодавства можна навести безліч. В вітчизняному законодавстві зараз інститути примусової ліквідації врегульовані досить скупо і безсистемно, що не може не відбиватися на судовій практиці в цій області.

Наприклад, Дніпропетровським окружним адміністративним судом винесено постанову за позовом ДПІ у Красногвардійському районі м.Дніпропетровська Головного управління Міндоходів у Дніпропетровській області до ПП «Г» про припинення юридичної особи у зв'язку з тим, що згідно витягу з ЄДР платник податків не знаходиться за своїм місцем знаходженням. Суд прийшов до висновку, що позов підлягає задоволенню, виходячи з того, що приписами п. 16.1.11 ст. 16 ПК України встановлено, що платник податків зобов'язаний повідомляти контролюючі органи про зміну місцезнаходження юридичної особи. Крім того, згідно п. 11.30 Порядку обліку платників податків і зборів, затв. наказом Мінфіну України № 1588 від 09.12.2011 (в редакції чинній до 21.12.2016), якщо платник податків не має заборгованості перед бюджетом та у разі наявності в ЄДР запису про

відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням, керівник органу державної податкової служби приймає рішення у вигляді розпорядження відносно платника податків про звернення до суду з позовною заявою про винесення судового рішення щодо припинення юридичної особи. Отже, на підставі вищезазначеного, суд прийняв рішення, що позовні вимоги позивача щодо припинення юридичної особи – відповідача підлягають задоволенню (справа від 26 січня 2016 р. № 804/11394/15). Хоча в інших судових рішеннях знаходить відображення позиція, в якій зазначається, що, по – перше, в законодавстві вже немає такої підстави примусової ліквідації як відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням, по – друге, контролюючі органи не мають повноважень подавати позови на цій підставі, оскільки це не пов'язано з їх фіскальними функціями.

Цікавою є позиція ВАСУ, який в відповідній постанові зазначає, що, враховуючи те, що відомості щодо фактичного місцезнаходження платника податку є необхідною інформацією для виконання органами Державної фіскальної служби наданих ПК України повноважень зі здійснення контролю за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати податків і зборів, забезпечення обліку платників податків та інших дій в межах здійснення контролюючої функції, а звернення до суду з позовом про припинення юридичної особи у випадку наявності в ЄДР запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням відповідає повноваженням ОДПІ. В зв'язку з чим ВАСУ постановив скасувати постанову суду першої інстанції та ухвалу апеляції та задовольнив позов фіскальних органів про припинення юридичної особи (справа від 1 червня 2016 р. К/800/49303/13).

Така суперечлива судова практика обумовлена «якістю» законодавства. Логіку розробників Закону про держреєстрацію з приводу виключення підстав примусової ліквідації юридичної особи зрозуміти складно. Видається більш логічним перенесення цієї норми в ЦК або ГК України, або в НПА, який міг бути присвячений тільки питанням ліквідації та реорганізації юридичних осіб. Але навряд чи виключення всіх підстав примусової ліквідації – це шлях до реформування законодавства у цій галузі.

В якості ремарки можна відзначити, що примусова ліквідація завжди є реакцією держави на допущені в процесі життєвого циклу юридичної особи правопорушення, виступає мірою відповідальності для правопорушника. На жаль, в даний час склалася така парадоксальна ситуація, за якої є правопорушення (відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням), але немає відповідальності за його вчинення.

Одержано 27.04.2017

УДК 347.1

Руслан Евгеньевич Эннан,

*доцент кафедры права интеллектуальной собственности
Национального университета «Одесская юридическая академия»,
кандидат юридических наук, доцент*

ИНСТИТУТ ОБЩЕСТВЕННОГО ДОСТОЯНИЯ В АВТОРСКОМ ПРАВЕ

Институт общественного достояния в международном авторском праве обозначен в Бернской конвенции по охране литературных и художественных произведений 1886 г.: ст. 18 (1) «применяется ко всем произведениям, которые к моменту ее вступления в силу